Transformaties en transities in steden

Verbinden van gelaagde veranderpaden

Ellen van Bueren, VERDUS Conferentie, Amersfoort, 29.11.2018

TU Delft

Waarom moet de stad veranderen?

- Transformatieopgave
- Transitieopgave

- *Wie wat waar hoe?*

TU Delft

Enkele belangrijke transities & trends: **Demografie**

- Meer migranten > *'mozaïek aan culturen' (WRR, 2018)*
- Vergrijzing > *toenemende zorgvraag en afnemend draagvlak voorzieningen krimpgebieden (PBL)*
- 'Brain drain' platteland > *trek naar stedelijke agglomeratie*

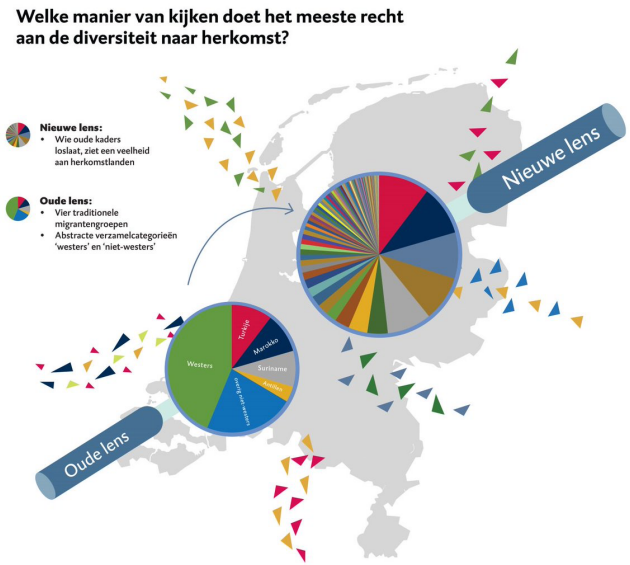

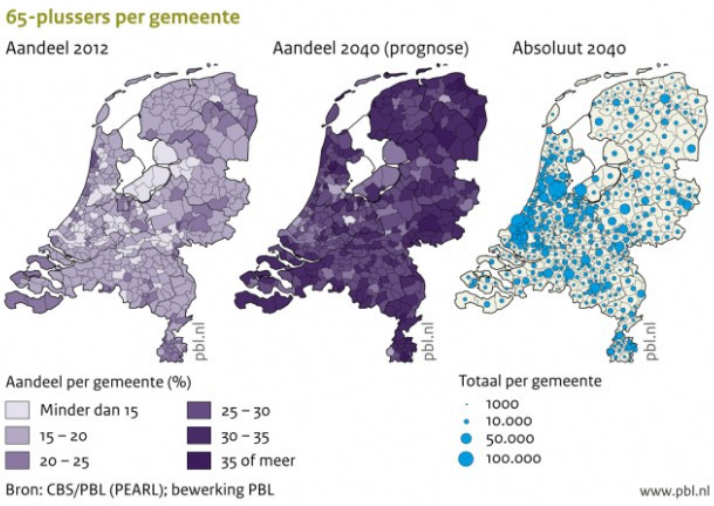

Bron: Verheul et al., 2017

Enkele belangrijke transities & trends: **Sociaal-cultureel**

- Individualisering, virtualisering en ‘lichte gemeenschappen’ (Duyvendak, 2009)
- Meer welzijn en zelfredzaamheid (‘doe-het-zelf-samenleving’), maar ook: minder tevredenheid en minder ‘toegang’ tot hulpbronnen onder gedepriveerden (SCP, 2017)
- Meer singels, later hechting, meer echtscheiding > *In 2050 helft Nederlanders single (CBS)*

Bron: Verheul et al., 2017

Enkele belangrijke transities & trends: Economie

- Gestage groei van flexibilisering, digitalisering/robotisering > impact op banen, scholing?
- Circulaire economie, platformeconomie, ‘het nieuwe maken’ > andere markten?
- Middellange termijn (2018-2021) wereldwijde economische groei en profijt Nederland als handelsland, maar: weinig koopkrachtstijging en lange termijn onzekerheid (CPB)
- Nederlandse vastgoedmarkt en infrastructuur als internationaal beleggingsobject

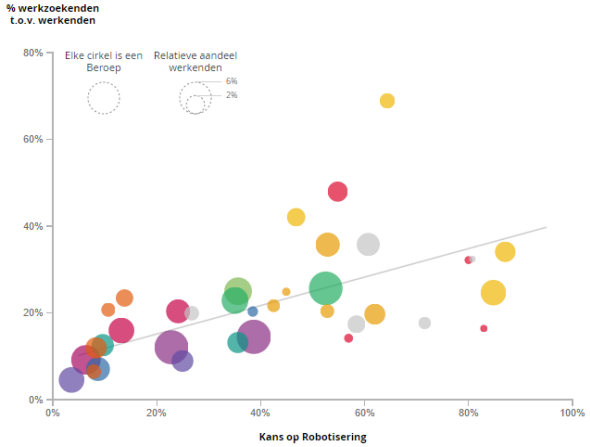

Bron: Deloitte

Bron: Verheul et al., 2017

Enkele belangrijke transities & trends: **Ruimte**

- Vraag naar woningen in stedelijke agglomeraties (PBL: > 1 miljoen 2030)
- Beleidsambities: transformeren bestaande bebouwde stad boven groene uitleggebieden
- Beleidsambities: energietransitie, duurzaamheid, multi-modaal vervoer

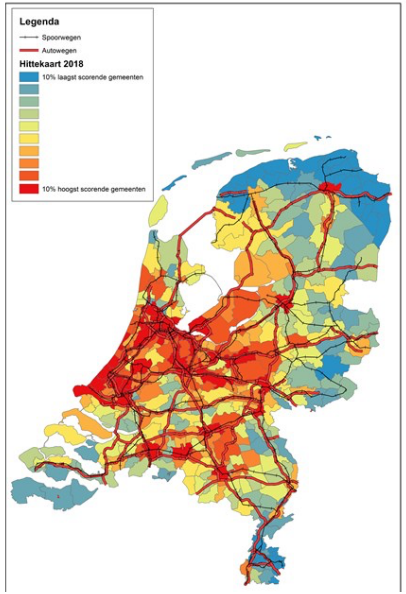

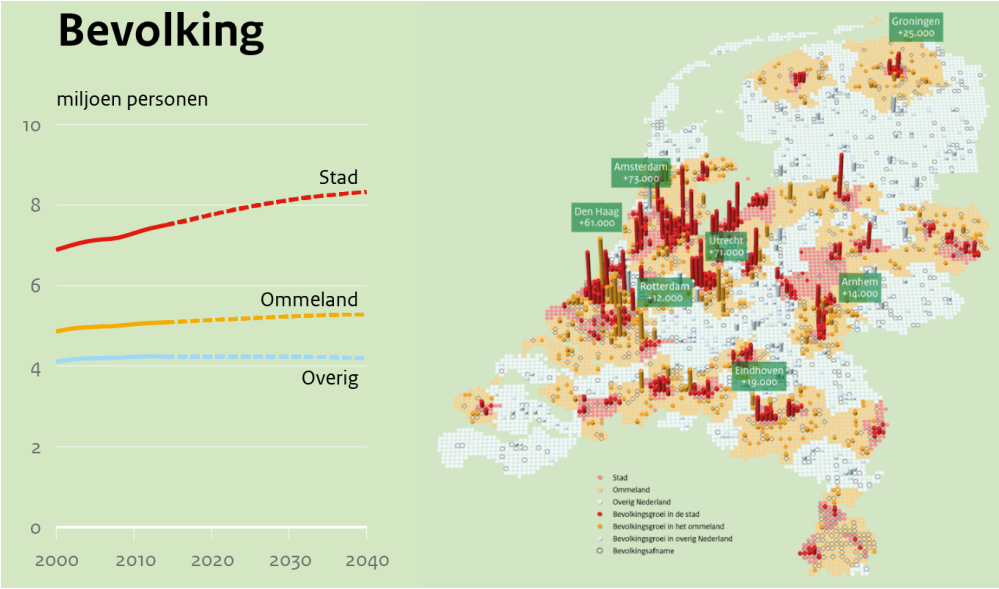

Bron: PBL

Bron: Verheul et al., 2017

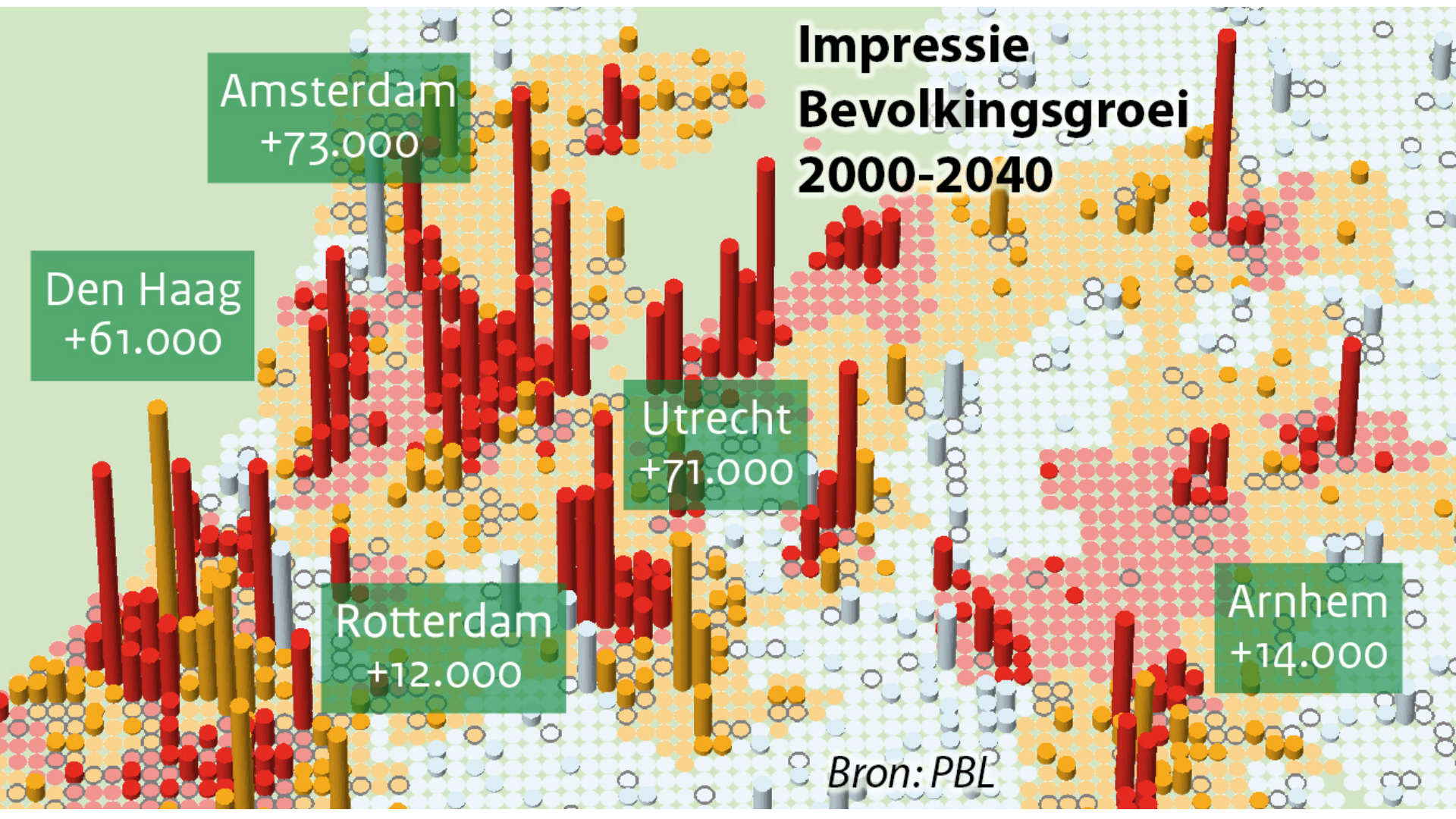
Impressie
Bevolkingsgroei
2000-2040
Amsterdam
+73.000
Den Haag
+61.000
Utrecht
+71.000
Rotterdam
+12.000
Arnhem
+14.000
Bron: PBL

Enkele belangrijke transities & trends: Klimaat

Ruim 20 miljard schade door verzakkingen tot 2050

Bodem zakt meer dan verwacht door droogte

René Didde
Amersfoort

De Nederlandse bodem zakt veel meer dan verwacht. De grote droogte van het afgelopen jaar speelt daarbij een hoofdrol. Dat blijkt uit de nieuwe bodemdalingskaart van Nederland die het Nederlands Centrum voor Geodesie en Geo-informatica (NCG) vandaag presenteert.

Vooral sinds afgelopen zomer verzak-

De samensteller gebruikt en gegevens van radarsatellieten, deveranderingen in het aanwezig water op een dag naar het strand of om dalk in het zwembad. Maar warm weer is niet alleen maar leuk. Het kan ook gevaarlijk zijn, zo bleek tijdens de laatste extreme hittegolf, in juli 2006. Volgens berekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek overleden toen duizend mensen meer dan in een normale jeldmaand. Vooral ouderen zijn kwetsbaar, omdat hun lichaam warmte minder goed afvoert.

Ook andere gevolgen van hitte zijn

De samensteller gebruikt en gegevens van radarsatellieten, deveranderingen in het aanwezig water op 250 gpsstations op gebouwen en zwaartekrachtmetingen. De satellietdata maken dat de kaart voortdurend kan worden verversst. We kunnen volgen of de bodemdaling in Groningen afneemt bij de verminderde gaswinning die de regering heeft aangekondigd', zegt Hanssen. De nieuwe kaart toont voor het eerst door bodemdaling ver-

meer CO_2-emissies naar de atmosfeer. Ook ontstaat droogteschade in natuurgebieden doordat water wegzijgt naar de lager gelegen landbouwgebieden.

Kosten: 22 miljard

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) berekende twee jaar geleden dat de schade door bodemdaling oplopen zou tot 22 miljard euro kost in 2050. Herstel van funderingen van gebouwen in steden en landelijk gebied beslaan de bulk van de kosten.

'Duizenden doden door klimaatverandering en fijnstof'

VANDAAG, 02:11 BINNENLAND

Er bestaat een nauwe samenhang tussen het behalen van de klimaatdoelstellingen en de volksgezondheid. De trends in klimaatverandering betekenen zowel nu als in de toekomst een onaanvaardbaar risico voor de [illegible]heid van mensen in de hele wereld. Hetzelfde geldt voor het gebrek aa[illegible]gang bij het terugdringen van de uitstoot van fijnstof en schadelijke [illegible].

[illegible]rijft een internationale groep wetenschappers in het rapport *The Lance[illegible]own 2018*. Het rapport is de vrucht van de samenwerking tussen 27 [illegible]ionale topuniversiteiten van alle continenten, de Verenigde Naties en [illegible]ionale agentschappen.

De Breeveldtunnel. © 112mediautrecht

Meldingen wateroverlast stromen binnen

De flinke regenval heeft gevolgen in het Groene Hart, de meldingen over wateroverlast stromen binnen.

Tara Riem 05-09-18, 09:10 Laatste update: 11:10

Hittestress is een groeiend gevaar voor Nederlandse steden

Door opwarming van het klimaat komen hittegolven vaker voor. Bomen, groene daken en minder baksteen helpen een stad minder snel warm te laten worden

Josta van Bockxmeer
Amsterdam

Een zomerse week is voor veel Nederlanders een welkome aanleiding voor een dag naar het strand of om dalk in het zwembad. Maar warm weer is niet alleen maar leuk. Het kan ook gevaarlijk zijn, zo bleek tijdens de laatste extreme hittegolf, in juli 2006. Volgens berekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek overleden toen duizend mensen meer dan in een normale jeldmaand. Vooral ouderen zijn kwetsbaar, omdat hun lichaam warmte minder goed afvoert.

Ook andere gevolgen van hitte zijn

Brandstoftekort door lage waterstand Rijn

BINNENVAART

De lage waterstanden van de Rijn door de droogte van afgelopen zomer zorgen voor brandstoftekorten in Europa. Zwitserland, delen van Frankrijk en het Duitse Ruhrgebied kunnen moeilijker bevoorraad worden, juist in de periode dat de vraag naar brandstof vanwege de winter zal toenemen.

ANP 21 November 2018 10:10

Waarom is verandering moeilijk?

Kernprobleem binnenstedelijk transformatie: mismatch woningvraag en transformatiepotentie

- Slechts 25 % van woningbouwopgave binnen stadgrenzen door markt opgepakt (PBL)
- Brink (2017) vervolgonderzoek naar reële transformatiepotentie voor 1 miljoen woningen < 2030

1 miljoen woningen

Tijd/complexiteit

Financiële haalbaarheid

Kwalitatieve woningvraag

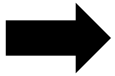

10%

1 miljoen woningen

3,6 miljard overheidsgeld

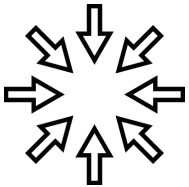

35% verdichten

Versnellen

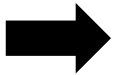

30%

Bron: Verheul et al., 2017

NIEUWS BOUWEN

Een miljoen woningen erbij in ruim tien jaar? Meer bouwen in groen en investeren in openbaar vervoer

Een miljoen woningen erbij in ruim tien jaar? Dat kan als de overheid meer mogelijkheden geeft tot bouwen in het groen en miljarden euro's investeert in hoogwaardig openbaar vervoer.

Tekort aan bouwvakkers: 'Jongeren willen geen vieze handen meer krijgen'

ZA 10 NOVEMBER 17:22 BINNENLAND, ECONOMIE

Polderoverleg groei luchtvaart loopt vast

Peter van Ammelrooy
Marcel van Lieshout
Amsterdam

Nieuwe berekeningen over de geluidshinder van een groeiend Schiphol roepen zo veel weerstand op bij bewonersorganisaties, milieuverenigingen en omringende gemeenten dat het polderoverleg over de lasten en de lusten van de luchtvaart op springen staat.

der de loep en laten er weinig van heel.

Volgens een woordvoerder van de bewonersorganisaties schetst Schiphol een veelte rooskleurig beeld van de geluidshinder. Hij spreekt van 'een gedrocht'. Een eerdere versie van de MER moest vorig jaar op last van het ministerie van Infrastructuur worden overgemaakt. Het berekenen in plaats van meten van de geluidshinder leidt al jarenlang tot grote onenigheid.

man die eerder allerleitekortkomingen in de MER voor Lelystad Airport vaststelde, waardoor ook dat rapport moet worden overgemaakt.

Ook gemeenten en provincies trappen op de rem als het om de groei van Schiphol gaat. De Bestuurlijke Regio Schiphol (BRS), die ook meepoldert in de ORS, eist dat afspraken over hoe er naar en vanaf Schiphol wordt gevlogen eerst een wettelijke basis krijgt. Dat zogeheten Nieuwe Normen-en Handhavingsstelsel (NHHS) bepaalt dat zoveel mogelijk vluchten worden afgehandeld via de banen die de minste hinder voor de omgeving veroorzaken (Polderbaan en Kaagbaan). Een derde baan mag altijd worden gebruikt, voor gelijkjdig vliegen op een vierde baan gelden restricties.

In de MER gaat Schiphol ervan uit dat er 'nieuwe afspraken' worden gemaakt over het gebruik van de vierde baan. Nu al wordt de dagelijkse limiet van tachtig vluchten per dag herhaaldelijk overschreden, zonder dat er sancties volgen. Schiphol bepleit meer souplesse. Ook is er de hoop dat een aantal vakantievluchten naar de luchthaven Lelystad kunnen worden verplaatst, hoewel de regering vanwege Europese afspraken luchtvaartmaatschappijen niet kan dwingen om goedkope vluchten te verkassen.

Oud-staatssecretaris Dick Benschop, die dit jaar aantrad als directeur van Schiphol, geeft donderdag een toelichting op de nieuwe MER. Die geeft overigens alleen inzicht in hoeveel ruimte voor groei Schiphol nog heeft op basis van de geluidsbelasting voor de omgeving. Andere milieueffecten, zoals de uitstoot van CO_2, zijn niet opgenomen.

40

ND vliegbewegingen
phol in 2023 aan,
de nieuwe milieu-
pportage. Dat zijn
end starts en landingen
an de huidige limiet

euwe rapportage hanteert
plast van de overheid een an-
ese rekenmethode kwor de
nder, en ook die ontmoet nu
et het rekenmodel Doc29
geluidsbelasting structureel
sen ten 3dB(den) ingeschat,
rt bijvoorbeeld de Milieufe-
ord-Holland. 'Dat lijkt een
, maar zo'n verschil kan zo-
imtevoor 125 duizend meer
vluchten leiden of 120 (ui-
of minder ernstige gehinder-
irecteur Sijas Akkerman van
roepering. Tot die conclusie
ngenieur Leon Adegeest, de

Huiseigenaar in paniek gebracht met plannen die onhaalbaar of nodeloos duur zijn

Gasloze woning is gekkenwerk

Door **JORIS POLMAN**
02 jul. 2018 in FINANCIEEL

AMSTERDAM - Sinds zondag 1 juli is het gasverbod voor nieuwbouwwoningen officieel van kracht. Maar moeten we nu dan ook massaal de cv-ketels in onze andere huizen vervangen? Beter is het om te wachten, want uit nieuw onderzoek blijkt dat de installateurs er ook nog niet klaar voor zijn.

Bouwinfarct dreigt in Amsterdam door stijgende kosten

Vertrouwelijk rapport: Duizenden huizen in het aardbevingsgebied moeten snel onder de loep

In totaal gaat het om 11.671 panden (15.634 adressen). Niet al die huizen moeten straks worden versterkt: de risico's verschillen. 1478 panden hebben echter een verhoogd risico, volgens de NCG en moeten met voorrang worden bekeken. Die staan in de gemeente Appingedam (682), Delfzijl (285), Groningen (48, inclusief Ten Boer), de komende gemeente Het Hogeland (8), Loppersum (230), Midden-Groningen 223 en Oldambt (2).

Huizenprijzen exploderen: steden worden onbetaalbaar

›opwoningen zijn duurder dan ooit. Volgens het Centraal Bureau voor de atistiek (CBS) en het Kadaster stegen de huizenprijzen in juni tot boven c n mei. De prijzen stegen in juni bijna 9 procent in vergelijking met een jaa eerder.

Huizen 'van de rollende band' als oplossing tegen woningtekort

Texel zet als eerste gemeente in Nederland op grote schaal prefabwoningen neer om het ergste tekort aan sociale huurwoningen te lenigen. In het najaar rollen de eerste van in totaal 100 huizen van de band die binnen één dag op locatie kunnen worden opgebouwd. Meer corporaties overwegen deze stap, signaleert de koepelorganisatie Aedes.

Complexiteit verandering

Ambities/doelstellingen:

Ambigu

Eenduidig, meetbaar

Natuurlijke omgeving

Steden

Gebouwde omgeving

Gebouwen

Componenten

Aantal & varieteit stakeholders

Hoog

Laag

Initiatiefnemers:

Publiek

Privaat

TU Delft

Figure: Ellen van Bueren

Complexiteit verandering

Ambities/doelstellingen:

Ambigu

Eenduidig, meetbaar

Natuurlijke omgeving

Steden

Gebouwde omgeving

Gebouwen

Componenten

Aantal & varieteit stakeholders

Hoog

Laag

Initiatiefnemers:

Publiek

Privaat

Figure: Ellen van Bueren

Wicked concept, georganiseerde onverantwoordelijkheid

Institutionele veranderopgave

- Aanpassing / vernieuwing van bestaande verhoudingen tussen publiek, privaat en civil society.
- Aanpassing / vernieuwing regulerend kader.
- Nieuwe instrumenten, samenwerkingsarrangementen.
- Interacties doorkruisen ketens en sectoren

TU Delft

Noodzaak tot verandering

+

ontwikkeling van oplossingen

=

Gelaagd proces van verandering:

- Praten en plannen
- Experimenteren en doen

TU Delft

Praten en plannen:
transitieagenda's, klimaattafels, roadmaps…

- Nationaal, regionaal, lokaal
- Sectoraal en integraal, gebiedsgericht
- Stip op de horizon
- Iedereen aan tafel

TU Delft

Experimenteren en doen:
Living labs, experimenten, regelvrije zones, …

- Resultaatgericht
- Co-creatie/ participatie

Governance uitdagingen uitwisseling van hulpbronnen

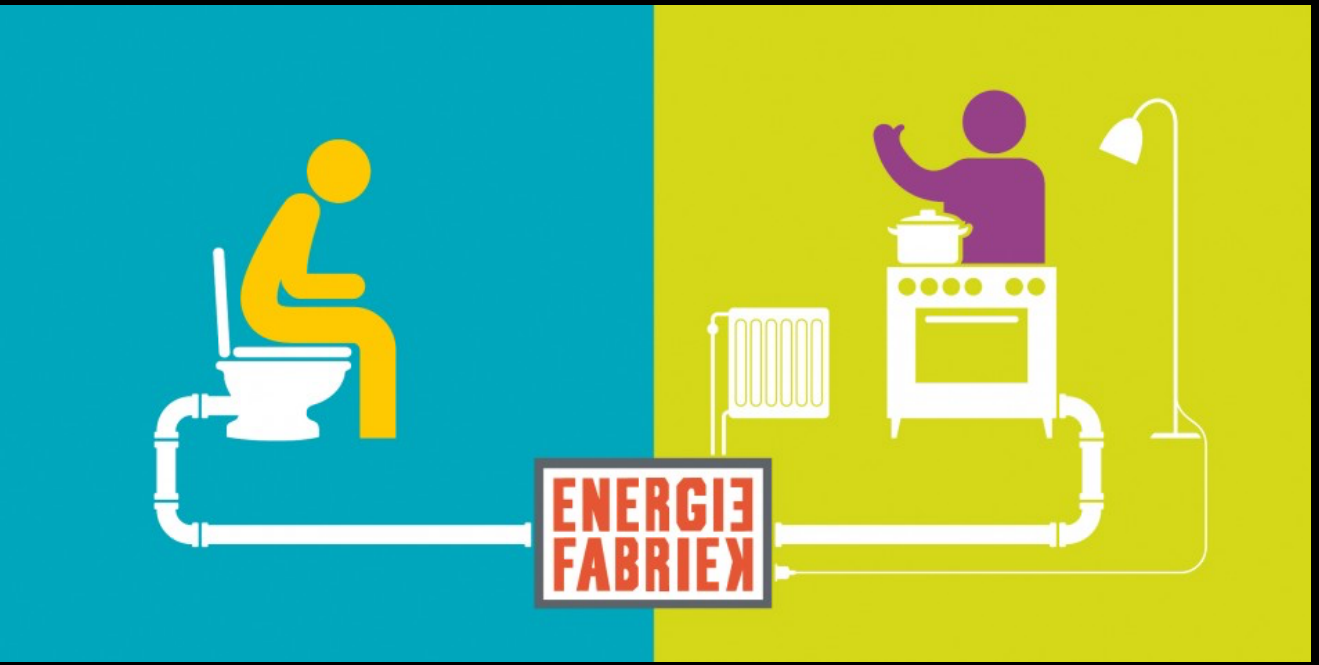

- Behoud van kwaliteit en toezicht daarop
- Leveringszekerheid
- Aansprakelijkheid
- Lock-in op systeem niveau
- Grote publieke investeringen, business case??

TU Delft

Praten/plannen

Doen/experimenteren

Institutionele leegte / drukte:
Zoektocht naar afstemming/richting t.a.v. rollen, legitimiteit, ambitieniveaus, conflicterende waarden

- Omgevingswet / Novi?
- Klimaatwet?
- Regierol? Wie? Op welk niveau?

Terugval op zekerheden in tijden van 'oude' opgaven en beoordelingscriteria (1 miljoen woningen, uitbreiding Schiphol, asfalt)

TU Delft

Oplossing ?

- Technologische doorbraak? Rijk als regisseur?
- Intussen vorm blijven geven aan instituties die *praten* en *doen* op elkaar helpen afstemmen.

TU Delft